MAKTABGACHA YOSHDAGI SENSOR ALALIYALI BOLALAR BILAN LOGOPEDIK ISHDA SENSOR INTEGRATSIYA VA NUTQIY IDROK O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK

Samarqand Kimyo Xalqaro Universiteti
Logopediya yo`nalishi MSPD-S-251U magistri
Fayzullayeva Nozima Rustam qizi

Annotatsiya Bu maqolada maktabgacha yoshdagi sensor alaliyali bolalarda sensor axborotni qayta ishlash xususiyatlari hamda nutqiy idrokni rivojlantirish o‘rtasidagi bog‘liqlik ilmiy va pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Sensor integratsiya tushunchasining zamonaviy talqinlari, eshituv va ko‘ruv axborotini birgalikda qayta ishlash, predmet-harakat-so‘z munosabatlarini shakllantirish hamda nutqiy ko‘rsatmalarni tushunish jarayonining ayrim jihatlari yoritiladi. Mavjud adabiyotlar asosida sensor integratsiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlarning imkoniyatlari va cheklovlari muhokama qilinadi. Shuningdek, logopedik amaliyotda qo‘llash mumkin bo‘lgan topshiriqlar, kuzatuv mezonlari va pedagogik shart-sharoitlar tavsiya etiladi. Maqolaning asosiy g‘oyasi sensor faoliyatni nutqiy maqsad bilan bog‘langan holda tashkil etish, bolaning individual idrok xususiyatlarini hisobga olish va natijalarni muntazam baholash zarurligidan iborat.

Kalit so‘zlar: sensor integratsiya, sensor alaliya, nutqiy idrok, nutqni tushunish, maktabgacha yosh, eshituv idroki, ko‘ruv tayanchi, logopedik korreksiya, sensor axborot, predmet-harakat munosabati.

Аннотация В статье рассматривается взаимосвязь особенностей обработки сенсорной информации и развития речевого восприятия у детей дошкольного возраста с сенсорной алалией. Анализируются современные подходы к пониманию сенсорной интеграции, совместной обработке слуховой и зрительной информации, формированию связей между предметом, действием и словом, а также пониманию речевых инструкций. На основе современных научных публикаций обсуждаются потенциальные

возможности и ограничения сенсорно-ориентированных подходов в логопедической работе. Предлагаются практические задания, критерии наблюдения и педагогические условия организации занятий. Подчеркивается необходимость соотнесения сенсорных упражнений с конкретными речевыми задачами, учета индивидуальных особенностей ребенка и систематической оценки результатов.

Ключевые слова: сенсорная интеграция, сенсорная алалия, речевое восприятие, понимание речи, дошкольный возраст, слуховое восприятие, зрительная опора, логопедическая коррекция, сенсорная информация.

Abstract This article examines the relationship between sensory information processing and speech perception in preschool children described as having sensory alalia. It discusses contemporary perspectives on sensory integration, the processing of auditory and visual information, the development of object–action–word associations, and the comprehension of spoken instructions. Drawing on recent scientific literature, the article critically considers the potential and limitations of sensory-oriented approaches in speech-language intervention. Practical activities, observation criteria, and pedagogical conditions for intervention are proposed. The central argument is that sensory activities should be linked to explicit language-learning objectives, adapted to each child's profile, and evaluated through systematic observation rather than assumed to produce language gains automatically.

Keywords: sensory integration, sensory alalia, speech perception, language comprehension, preschool children, auditory perception, visual support, speech-language intervention, sensory processing.

Maktabgacha yosh bolaning nutqiy, bilish va kommunikativ rivojlanishida muhim davr hisoblanadi. Bu davrda bola atrofidagi predmetlar, harakatlar, hodisalar va insonlar bilan o‘zaro munosabatga kirishish jarayonida tajriba to‘playdi. Mazkur tajriba nafaqat bolaning atrof-muhit haqidagi tasavvurlarini, balki so‘zlarning ma’nosini anglash, nutqiy ko‘rsatmalarni bajarish va muloqotda

ishtirok etish imkoniyatlarini ham shakllantirishga xizmat qiladi. Nutqni tushunish jarayoni tovushlarni eshitish bilangina cheklanmaydi. Bola nutqiy signalni eshitishi, uning tarkibiy birliklarini farqlashi, so‘z va grammatik shakllarni ajratishi, vaziyat bilan bog‘lashi hamda tegishli ma’noni aniqlashi lozim. Shu sababli nutqni tushunishdagi qiyinchiliklarni faqat eshituv sezgisi bilan izohlab bo`lmaydi. Bunda til tizimining rivojlanishi, diqqat, xotira, idrok, tafakkur, ijtimoiy o‘zaro ta’sir va bolaning individual rivojlanish xususiyatlari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayrim bolalar kundalik tovushlarga javob bersa-da, og‘zaki ko‘rsatmalarni bajarishda, so‘z ma’nosini vaziyatdan ajratib tushunishda yoki bir-biriga o‘xshash nutqiy birliklarni farqlashda qiyinchiliklarga duch keladi. Masalan, bola kattalarning “koptokni ber” ko‘rsatmasini predmet ko‘rsatilganda bajarsa-yu, koptok ko‘rinmayotgan sharoitda bajara olmasa, uning vazifani bajarishi faqat og‘zaki nutqni tushunish bilan belgilanmayotgan bo‘lishi mumkin. Bunday holatda ko‘ruv tayanchi, vaziyatni anglash, topshiriqning murakkabligi va so‘z ma’nosini bilish darajasi alohida tahlil qilinishi zarur.

Sensor integratsiya tushunchasi sezgi tizimlaridan keladigan axborotni markaziy asab tizimida muvofiqlashtirish va undan faoliyat davomida foydalanish jarayonini izohlashda qo‘llanadi. Bundy va Lane sensor integratsiya nazariyasi hamda amaliyotiga bag‘ishlangan asarida sensor jarayonlarni bolaning kundalik faoliyati va ishtiroki bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqadi.

Sensor integratsiya tushunchasining mazmuni

Sensor integratsiya — turli sezgi tizimlaridan keladigan axborotni o‘zaro muvofiqlashtirish, vaziyatga mos ravishda qayta ishlash va undan maqsadga muvofiq faoliyatda foydalanish bilan bog‘liq jarayon. Bola atrof-muhitni idrok etishda eshituv, ko‘ruv, taktil, vestibulyar va proprioseptiv axborotdan foydalanadi. Ushbu tizimlarning vazifalari bir-biridan farq qiladi, biroq kundalik faoliyat davomida ular o‘zaro ta’sirga kirishadi. Eshituv tizimi tovushlarni, jumladan, nutqiy signallarni qabul qilishda ishtirok etadi. Ko‘ruv tizimi predmetlarning shakli, rangi, joylashuvi va harakatini aniqlashga yordam beradi. Taktil sezgi

predmetning yuzasi, harorati va boshqa tegishli xususiyatlarini idrok etish bilan bog‘liq. Proprioseptiv tizim tana qismlarining holati va harakati haqida axborot beradi, vestibulyar tizim esa boshning holati, muvozanat va harakatga oid jarayonlarda ishtirok etadi. Bu tizimlarning hamkorligi bolaning predmet bilan amaliy harakat bajarishi, fazoda mo‘ljal olishi va atrofdagi vaziyatni anglashiga yordam berishi mumkin. Biroq sensor tizimlar faoliyatining nutqiy rivojlanishga ta’siri to‘g‘ridan-to‘g‘ri va barcha bolalarda bir xil bo‘ladi, deb bo‘lmaydi. Nutqni tushunish tilga xos bilimlar, eshituv orqali olingan ma’lumotni farqlash, ishchi xotira, diqqat va muloqot tajribasini ham talab qiladi.

Nutqiy idrok — og‘zaki nutq signalini qabul qilish, farqlash va unga ma’no berish bilan bog‘liq murakkab jarayonlar majmuasidir. Uning tarkibida o‘zaro bog‘liq, ammo bir xil bo‘lmagan bir necha jihat mavjud:

nutq tovushlarini eshitish va farqlash;

so‘zlarning tovush tarkibini tanish;

so‘z ma’nosini bilish;

grammatik munosabatlarni anglash;

gap mazmunini tushunish;

og‘zaki ko‘rsatmani vaziyatga mos ravishda bajarish.

Ushbu ko‘nikmalar o‘zaro aloqador bo‘lsa-da, ulardan birining nisbatan yaxshi rivojlanganligi qolganlari ham me’yorida ekanini anglatmaydi. Masalan, bola atrofdagi tovushlarni eshitishi mumkin, ammo so‘zlarning ma’nosini tushunishda qiyinchilikka duch keladi. Yoki bola “ol”, “ber”, “kel” kabi ko‘p takrorlanadigan so‘zlarni kundalik vaziyatda tushunsa-da, yangi predmet yoki o‘zgargan sharoitda ko‘rsatmani bajara olmasligi mumkin. Nutqiy idrokni baholashda faqat bolaning og‘zaki javobini hisobga olish yetarli emas. Bola so‘zni tushungan bo‘lsa-da, uni ayta olmasligi mumkin. Aksincha, u ayrim vaziyatlarda kattalar harakatiga taqlid qilish yoki odatdagi tartibni bilish orqali topshiriqni bajargandek ko‘rinishi mumkin. Demak, baholashda bolaning aynan nimani

tushungani va topshiriqni qanday tayanchlar yordamida bajargani aniqlanishi lozim.

Bola so‘z ma’nosini faqat tovushni eshitish orqali o‘zlashtirmaydi. Ko‘pincha so‘z muayyan predmet, harakat, vaziyat yoki ijtimoiy munosabat bilan takroran bog‘lanadi. Masalan, “koptok” so‘zi predmetni ko‘rish, uni qo‘lga olish, dumalatish va kattalarning shu predmetni nomlashi bilan birgalikda uchrashi mumkin. Takroriy va mazmunli tajriba bolaning so‘z bilan predmet o‘rtasidagi aloqani shakllantirishiga yordam beradi. Bu jarayonda sensor tajriba til o‘rganish uchun kontekst yaratadi. Biroq predmet bilan ko‘p harakat qilishning o‘zi uning nomini tushunishni kafolatlamaydi. Bola predmetni ko‘p ko‘rishi yoki ushlashi mumkin, lekin so‘zning ma’nosi alohida ko‘rsatilmasa, turli vaziyatlarda mustahkamlanmasa va bolaning tushunishi tekshirilmasa, kutilgan nutqiy natija yuzaga kelmasligi mumkin. Shu sababli logopedik mashg‘ulotda predmetni ko‘rsatish, uning nomini aytish, bolaning diqqatini predmetga yo‘naltirish va so‘z ma’nosini turli topshiriqlarda tekshirish bir-birini to‘ldirishi kerak. Masalan, dastlab bola “koptokni ber” ko‘rsatmasini predmet ko‘rinib turganda bajaradi. Keyingi bosqichda bir nechta predmet orasidan koptokni tanlaydi. So‘ngra ayni so‘z boshqa xonada yoki o‘zgargan vaziyatda qo‘llanadi. Shunday qilib, logoped bolaning faqat vaziyatga moslashgan javobini emas, so‘z ma’nosini turli sharoitlarda tushunish imkoniyatini ham kuzatadi. Sensor axborotni qayta ishlash xususiyatlari bolalarda bir xil ko‘rinishda namoyon bo‘lmaydi. Ayrim bolalar baland tovushlardan bezovtalanishi, boshqalari esa ayrim tovushlarga sust javob berishi mumkin. Ba’zi bolalar predmetlarni qo‘llari bilan ushlab ko‘rish orqali yaxshiroq o‘rganadi, boshqalari esa ko‘ruv tayanchidan ko‘proq foydalanadi.

Nutqiy ko‘rsatmani tushunish uchun bola tovush signalini qabul qilish bilan birga uning mazmunini ham aniqlashi kerak. Logopedik mashg‘ulotlarda eshituv axborotini ma’noli vaziyat bilan bog‘lash so‘zning predmet yoki harakatga munosabatini o‘zlashtirishga yordam berishi mumkin. Masalan, logoped stol ustiga koptok, kubik va qoshiqni qo‘yadi. Dastlab har bir predmetni alohida nomlaydi.

Keyin “koptokni ol” deb ko‘rsatma beradi. Bola to‘g‘ri predmetni tanlaganidan so‘ng “koptokni menga ber” kabi biroz murakkabroq topshiriqqa o‘tiladi. Bu jarayonda ko‘ruv tayanchi saqlangan holda so‘z va harakat o‘rtasidagi munosabat tekshiriladi. Keyingi bosqichda predmetlar joyi almashtiriladi. Bu o‘zgarish bolaning faqat predmetning doimiy joylashuviga qarab javob bermayotganini aniqlashga yordam beradi. Agar bola ko‘rsatmani faqat bir xil joylashuvda bajarsa, topshiriqni bajarish natijasi so‘z ma’nosini barqaror tushunishdan ko‘ra vaziyatga bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Ko‘ruv tayanchi — predmet, rasm, imo-ishora yoki harakat namunasidan foydalanib, og‘zaki axborotni tushunishni yengillashtirish usuli. Bunday tayanchlar bolaning e’tiborini kerakli obyektga yo‘naltirishi va topshiriq mazmunini aniqlashtirishi mumkin. Masalan, “ayiqchani stulga qo‘y” ko‘rsatmasi aytilganda logoped dastlab ayiqcha va stulni ko‘rsatishi mumkin. Bola topshiriqni bajargach, predmetlar joylashuvi o‘zgartiriladi. Keyingi bosqichda logoped ortiqcha imo-ishoralarni kamaytirib, og‘zaki ko‘rsatmaning o‘zini tushunish darajasini tekshiradi. Bu yerda pedagogik vazifa ko‘ruv tayanchini butunlay olib tashlash emas, balki bolaning ehtiyojiga mos ravishda uni bosqichma-bosqich kamaytirishdir. Ayrim bolalar uchun ko‘ruv tayanchi uzoqroq vaqt zarur bo‘lishi mumkin; bunda maqsad bolani tayanchsiz ishlashga majburlash emas, balki uning funksional kommunikatsiyasini qo‘llab-quvvatlashdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ko‘plab tushunchalarni bevosita harakat va kundalik tajriba orqali o‘zlashtiradi. “Och”, “yop”, “ber”, “ol”, “qo‘y”, “olib kel” kabi fe’llar predmet bilan bajariladigan amaliy harakatlarda ma’noli vaziyatga ega bo‘ladi. Masalan, bola qutining qopqog‘ini ochadi, ichidan kubikni oladi va uni stol ustiga qo‘yadi. Logoped harakatni sodda so‘zlar bilan ifodalaydi: “Och”, “ol”, “qo‘y”. Dastlab bola harakatni namuna asosida bajarishi mumkin. Keyin harakat namoyish etilmasdan og‘zaki ko‘rsatma beriladi. Shu tarzda bolaning so‘z ma’nosini amaliy harakat bilan bog‘lash darajasi kuzatiladi. Bunda topshiriqning maqsadi harakatni bajarishning o‘zi emas, balki harakatga oid so‘z va

ko‘rsatmalarni tushunishni baholashdir. Agar bola harakatni faqat kattaga taqlid qilib bajarsa, bu natija og‘zaki nutqni tushunish dalili sifatida qabul qilinmaydi.

Taktil tajriba predmetning yuzasi, shakli yoki hajmi kabi xususiyatlarini farqlash uchun qo‘shimcha imkoniyat yaratishi mumkin. Masalan, bola yumshoq o‘yinchoq va qattiq kubikni ushlab ko‘radi. Logoped “yumshoq”, “qattiq”, “katta”, “kichik” kabi so‘zlarni tegishli predmetlar bilan bog‘laydi. Bunday mashqlarda ikki vazifani farqlash muhim. Birinchisi — bolaning predmet xususiyatini sensor jihatdan farqlashi. Ikkinchisi — shu xususiyatni ifodalovchi so‘zning ma’nosini tushunishi. Bola yumshoq predmetni tanlashi mumkin, ammo “yumshoq” so‘zining ma’nosini hali mustaqil anglamagan bo‘lishi ehtimoldan xoli emas. Shuning uchun logoped so‘zning tushunilishini bir nechta predmet va vaziyatda tekshirishi kerak. Taktil topshiriqlar bolaning sezgi xususiyatlari, roziligi va qulayligi hisobga olingan holda tashkil etiladi. Bola ma’lum materialga tegishni istamasa, uni majburlash maqsadga muvofiq emas; boshqa predmet yoki ko‘ruv tayanchidan foydalanish mumkin.

Quyidagi mashqlar maktabgacha yoshdagi bolalar bilan individual yoki kichik guruhda tashkil etilishi mumkin. Ular tayyor, tasdiqlangan korreksion dastur sifatida emas, balki bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilishi va natijasi kuzatuv orqali baholanishi lozim bo‘lgan metodik namunalar sifatida tashkil etiladi.

“Eshit — top — ber” mashqi

Maqsad: tanish predmet nomini og‘zaki ko‘rsatma orqali tushunish va predmetni tanlash ko‘nikmasini kuzatish.

Jihozlar: koptok, kubik, qoshiq, mashinacha kabi bolaning kundalik hayotida tanish predmetlar.

Mashg‘ulot tartibi:

Logoped predmetlarni bolaning oldiga qo‘yib, ularning nomini aytadi.

Har bir predmet alohida ko‘rsatiladi va bolaning diqqatini jalb qilish uchun yetarli vaqt beriladi.

Logoped “koptokni ber” kabi bitta sodda ko‘rsatma beradi.

Bola to‘g‘ri predmetni tanlasa, javob qayd etiladi.

Predmetlarning joylashuvi o‘zgartirilib, topshiriq qayta beriladi.

Keyingi bosqichda tanlov uchun predmetlar soni bolaning imkoniyatiga qarab oshirilishi mumkin.

Baholash: bola ko‘rsatmani mustaqil bajardimi, imo-ishora yordamiga muhtoj bo‘ldimi yoki topshiriq takrorlangandagina javob berdimi — bular alohida qayd qilinadi.

“So‘z va harakat” mashqi

Maqsad: sodda fe’llarning ma’nosini kundalik harakatlar bilan bog‘lash.

Jihozlar: qopqoqli quti, kubiklar, qo‘g‘irchoq, kichik savat.

Mashg‘ulot tartibi:

Logoped qutini ochib, “och” so‘zini aytadi.

Qutini yopib, “yop” so‘zini qo‘llaydi.

Bola harakatlarni kuzatadi va imkoniyatiga qarab takrorlaydi.

Keyingi bosqichda logoped harakatni namoyish etmasdan og‘zaki ko‘rsatma beradi.

So‘ngra topshiriq boshqa predmet bilan bajariladi.

“Predmetning xususiyatini top” mashqi

Maqsad: predmet xususiyatini bildiruvchi so‘zlarni tushunish darajasini aniqlash.

Jihozlar: katta va kichik kubik, yumshoq o‘yinchoq, qattiq predmet, turli hajmdagi idishlar.

Mashg‘ulot tartibi:

Logoped predmetlarning farqini ko‘rsatadi.

“Katta kubikni ber” kabi ko‘rsatma beradi.

Bola to‘g‘ri predmetni tanlaganidan so‘ng predmetlar joyi almashtiriladi.

Keyin “kichikni ko‘rsat” kabi boshqa ko‘rsatma beriladi.

Natijalar bolaning avvalgi javoblari bilan taqqoslanadi.

“Rasm — predmet — so‘z” mashqi

Maqsad: predmetning ko‘ruv tasviri, real predmet va uning og‘zaki nomi o‘rtasidagi bog‘lanishni mustahkamlash.

Jihozlar: tanish predmetlar va ularga mos rasmlar.

Mashg‘ulot tartibi:

Bola real predmet bilan tanishtiriladi.

Logoped predmet nomini aytadi.

Bola shu predmet tasvirlangan rasmni topadi.

Keyin logoped rasmni ko‘rsatib, unga mos predmetni tanlashni so‘raydi.

Keyingi bosqichda rasm tayanchi kamaytiriladi va so‘z ma’nosi og‘zaki ko‘rsatma orqali tekshiriladi.

1 jadval Mashg`ulotni tizimli tashkil etish uchun namunaviy qayd varaqasi.

Sana	Topshiriq	Mustaqil bajardi	Yordam bilan bajardi	Bajarmadi	Izoh
___-----	Predmetni nomiga ko‘ra tanlash				
-----	Bir bosqichli ko‘rsatma				
-----	Ko‘ruv tayanchisiz topshiriq				
-----	Ikki bosqichli				

ko‘rsatma

Sensor integratsiya va nutqiy idrokni bog‘lab tashkil etilgan mashg‘ulotlar aniq maqsadga, izchil bosqichlarga va bolaning imkoniyatiga mos topshiriqlarga ega bo‘lishi kerak.

Birinchidan, har bir mashqning nutqiy maqsadi aniq belgilanadi. Agar maqsad “ber”, “ol”, “qo‘y” kabi fe’llarni tushunishni rivojlantirish bo‘lsa, mashg‘ulot faqat predmetlarni ushlash yoki saralash bilan cheklanib qolmasligi kerak. Harakat tegishli so‘z bilan bog‘lanishi va bolaning so‘z ma’nosini tushungan-tushunmagani tekshirilishi zarur. Ikkinchidan, **topshiriqlar soddadan murakkabga qarab tashkil etiladi**. Avval bola tanish predmet va bir bosqichli ko‘rsatmalar bilan ishlaydi. Keyin predmetlar soni, vaziyatning o‘zgarishi yoki ko‘rsatmaning murakkabligi ehtiyotkorlik bilan oshiriladi. Bir vaqtning o‘zida bir nechta talabni keskin oshirish natijalarni talqin qilishni qiyinlashtiradi. Uchinchidan, sensor yuklama bolaning individual xususiyatlariga moslashtiriladi. Baland tovushlar, yorqin vizual materiallar yoki muayyan taktil ta’sirlar ayrim bolalarda noqulaylik tug‘dirishi mumkin. Mashg‘ulotning vazifasi bolani ortiqcha sensor ta’sirga duchor qilish emas, balki qulay sharoitda maqsadli faoliyatni tashkil etishdan iborat. To‘rtinchidan, ko‘ruv va harakat tayanchlaridan foydalanish natijani baholash bilan birga olib boriladi. Tayanchlar topshiriqni tushunishni yengillashtirishi mumkin, ammo bolaning mustaqil nutqiy tushunish darajasini aniqlash uchun turli sharoitlarda qo‘shimcha tekshiruvlar kerak bo‘ladi.

Beshinchidan, logoped, ota-ona va tegishli mutaxassislar hamkorligi ta’minlanadi. Uyda bolaning kundalik ehtiyojlari bilan bog‘liq oddiy ko‘rsatmalarni tushunishini kuzatish foydali bo‘lishi mumkin. Biroq ota-onaga bolaning qiyinchiliklarini mustaqil tashxislash vazifasi yuklanmaydi. Zaruratga ko‘ra audiolog, nevrolog, psixolog yoki boshqa tegishli mutaxassislar xulosasi hisobga olinadi.

Xulosa

Sensor axborotni qayta ishlash, predmetni idrok etish, harakatni bajarish va so‘z ma’nosini anglash kundalik faoliyatda o‘zaro aloqada bo‘lishi mumkin. Biroq bu jarayonlar bir xil emas. Sensor integratsiya nutqiy idrok bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin, ammo bu bog‘liqlikni barcha bolalar uchun bir xil va bevosita sababiy munosabat sifatida talqin qilish mumkin emas. Nutqiy idrokni baholashda eshituv javobi, predmetni tanlash, so‘z ma’nosini tushunish va og‘zaki ko‘rsatmani bajarish bir-biridan farqlanishi lozim. Sensor mashqlar aniq nutqiy vazifalar bilan bog‘langandagina logopedik ishning maqsadli tarkibiy qismiga aylanadi. Predmet, rasm, harakat va og‘zaki ko‘rsatmalarni uyg‘unlashtirishda bolaning tushunishi alohida tekshirilishi kerak. Ko‘ruv, taktil va harakat tayanchlaridan foydalanish bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilishi lozim. Shunday qilib, sensor integratsiyani rivojlantirishga qaratilgan mashg‘ulotlarni logopedik korreksiya bilan uyg‘unlashtirish istiqbolli pedagogik yo‘nalish bo‘lishi mumkin. Uning natijasi sensor mashqlar soni bilan emas, balki aniq belgilangan nutqiy maqsadlar, individual yondashuv, ishonchli baholash mezonlari va kuzatilgan natijalar bilan belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bundy, A. C., & Lane, S. J. (Eds.). (2020). *Sensory Integration: Theory and Practice* (3rd ed.). F. A. Davis.
2. Schaaf, R. C., Dumont, R. L., Arbesman, M., & May-Benson, T. A. (2018). Efficacy of occupational therapy using Ayres Sensory Integration®: A systematic review. *American Journal of Occupational Therapy, 72*(1), 7201190010p1–7201190010p10.https://doi.org/10.5014/ajot.2018.028431
3. Schoen, S. A., Lane, S. J., Mailloux, Z., May-Benson, T., Parham, L. D., Smith Roley, S., & Schaaf, R. C. (2019). A systematic review of Ayres Sensory Integration intervention for children with autism. *Autism Research, 12*(1), 6–19.https://doi.org/10.1002/aur.2046

4. Bishop, D. V. M., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., & CATALISE-2 Consortium. (2017). Phase 2 of CATALISE: A multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *58*(10), 1068–1080.https://doi.org/10.1111/jcpp.12721
5. American Occupational Therapy Association. (2020). Occupational therapy practice framework: Domain and process (4th ed.). *American Journal of Occupational Therapy*, *74*(Suppl. 2), 7412410010.https://doi.org/10.5014/ajot.2020.74S2001
6. American Speech-Language-Hearing Association. *Spoken Language Disorders*. ASHA Practice Portal.https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/spoken-language-disorders/